

Firidun bəy Köçərli XIX əsrin sonu – XX əsrin əvvəllərində Azərbaycan xalqının yetirdiyi böyük maarifçi, fikir və əməl adamı, ədəbiyyatşünas alim vəictimai-siyasi xadim idi. Onun haqq dünyasına qovuşmasından 90 ildən artıq vaxt ötsə də, o, əsərlərində, əməllərində və parlaq ideyalarında bu gün də yaşayır. Əsərləri çap edilib, haqqında araşdırmalar aparılıb, adı Bakıda kitabxanaya verilib. Ən başlıcası təmiz adı özünə qaytarılıb, böyük ideyaları həyata keçirilib. Hesab edirik ki, neçə ki Azərbaycanın zəngin məktəb və pedaqoji fikir tarixi, qədim ədəbiyyat tarixi var, deməli, çağdaş ədəbiyyat tariximizin banisi, böyük maarifçi Firidun bəy Köçərlinin adı və əməlləri də hər zaman var olacaqdır.

**M. Марданов,
А.Кулиев**

Великий просветитель

Резюме

В статье дается информация о национальном публицистическом наследии, оставившего своей вечной подписи в истории, культуры и национального просвещения конца XIX и начала XX веков, как профессионального журналиста и переводчика, выдающегося организатора просвещения, основоположника национальной литературно-исторической науки, народно-учителя и великого Азербайджанского ученого Фирудина бека Кечяри перед его Родиной. Отмечается, что он посвятил свыше 35 лет своей жизни развитию культуры и просвещения, подготовке национальных кадров-учителей, созданию национальной истории литературы. Важную роль имеет и

публицистика в творчестве Ф. Бека Кечяри.

Ведущую роль имеет в его напечатанных в прессе статьях просветительские идеи, такие как, создание современных учебных заведений на азербайджанском языке, оформление учебников на основе народного языка, особенно, отдавая предпочтение на фольклорные материалы, формирование литературного языка на почве народного простого, понятливого литературного языка художественных произведений, реформы алфавита, подготовка учителей.

**M.Mardanov,
A.Guliyev**

Great Educationist

Summary

In the article it is spoken about the great educationist, pedagogue, educational organizer, professional journalist, Firudin beq Kocharly who dedicated his life to the history of national-education and culture at the end of XIX and beginning of XX century. He dedicated more than 35 years of his life to the development of education and culture of his people, the preparation of national teacher cadres, and creation of national literary history. Publicism played important roles in Firudin beq Kocharly's literary activity. He paid great attention to the issues of enlightenment ideas, creating modern educational institutions in mother tongue, preferred folklore materials while compiling text books, formulating literary tongue, literary works written simple and comprehensive, alphabet reforms, teacher preparation and other problems in his articles published in press.

XƏZƏR UNIVERSİTETİ: AZƏRBAYCANIN İLK ÖZƏL ALİ MƏKTƏBİ

İsaxan İsaxanlı

*Xəzər Universitetinin şöbə müdiri,
pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru*

Xəzər Universiteti ölkəmizdə fəaliyyət göstərən ilk özəl ali təhsil müəssisələrindən biridir. O, 1991-ci il martın 18-də Nazirlər Kabinetinin 41 sayılı qərarı ilə ölkəmizdə müxtəlif sahələr üzrə yüksək ixtisaslı və ingilisdilli kadrlara olan ehtiyacı ödəmək məqsədilə yaradılmışdır. Azərbaycanda kredit sistemi, eləcə də Boloniya sisteminin elementləri ilk dəfə Xəzər Universitetində tətbiq olunmağa başlanmışdır. Məlum olduğu kimi, Avropada Boloniya prosesi 1999-cu ildən vüsət almışdır. Azərbaycan isə bu prosesi 2005-ci ildə qoşulmuşdur. Beləliklə, Xəzər Universiteti Amerikan təhsil modelinə əsaslanan Boloniya prosesini Avropadan təxminən 7-8 il, Azərbaycandan isə 13-14 il əvvəl tətbiq etməyə başlamışdır. Bunun nəticəsidir ki, Azərbaycan ali məktəbləri Boloniya sistemi ilə işləməyə başlayanda Xəzər Universiteti bu məsələdə əsas təcrübə meydanına çevrildi. Bir sıra ali məktəblərin tədrisə məsul əməkdaşları Xəzərə gəlir, kredit sisteminin özəllikləri ilə, tədris prosesində meydana çıxıb biləcək məqamlarla tanış olurdular. Bu proses indi də davam etməkdədir.

Xəzər Universitetində əsas tədris dili ingilis dilidir. Bu, dünyanın qabaqcıl universitetləri ilə tələbə və müəllim mübadiləsini uğurla həyata keçirməyə, dünyanın ən yaxşı ali məktəblərində keçilən dərslərdən istifadə olunmasına şərait yaradır, dünyanın müxtəlif ölkələrindən tanınmış peşəkar müəssisələrin dər

prosesinə cəlb olunmasına imkan verir, ümumilikdə dünya təhsil sisteminin nailiyyətləri və ənənələrindən bəhrələnməyə geniş imkan yaradır.

Tanınmış yerli və xarici mütəxəssislərin işə cəlb olunması, geniş beynəlxalq əlaqələr, ciddilik, həlləlik və səlislik, çevik və ədalətli yeni təhsil modeli, dünya təhsil təcrübəsini nəzərə alan, dərin müşahidə və təhlilə əsaslanan təhsil-tədris prinsipləri Xəzər Universitetinin özünəməxsus cəhətləridir.

Hazırda universitetdə 1500-ə yaxın tələbə təhsil alır. Təhsilin yüksək səviyyəsi və yüksək maddi-texniki bazanın varlığı nəzərə alınaraq universitetə ayrılan qəbul planı ildən-ilə artırılır. Bu gün Xəzər Universiteti tələbə qəbulu zamanı ən çox plan yer ayrılan özəl ali məktəblərdən biridir.

Bu gün «Xəzər»in məzunları həm ölkəmizdə, həm də xaricdə ən nüfuzlu təşkilatlarda – Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası Məhkəməsi, Xarici İşlər Nazirliyi, Vergilər Nazirliyi, Nəqliyyat Nazirliyi, Ədliyyə Nazirliyi, Milli Təhlükəsizlik Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, İqtisadi İnkişaf Nazirliyi, Mərkəzi Bank, eləcə də Azərbaycan Respublikasının ABŞ, Kanada, Macarıstan və digər ölkələrdəki səfirliklərində müxtəlif ölkələrin Azərbaycandakı səfirlik və diplomatik korpuslarında və başqa nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlarda uğurla çalışırlar.

Məzunlarımızın bir qismi təhsilləri ABŞ, Böyük Britaniya, Fransa, Kanada, Çin, İspaniya, İtaliya, Türkiyə, Yunanistan, Portuqaliya, Bolqarıstan, Almaniya, Norveç, İsveç, və b. ölkələrin tanınmış ali məktəblərində magistr və doktorantura səviyyəsində davam etdirirlər.

Xəzər Universitetində təhsil alan əcnəbi tələbələr sayı illəbə artmaqdadır. Dünya təhsil təcrübəsində uğur qazanmış kredit sisteminin tətbiq edilməsi (Xəzər Universiteti bu sistemi Azərbaycanda tam tətbiq edən ilk və yeganə ali məktəbdir), təhsilin ingilis dilində olması, təhsildə keyfiyyət, eləcə də çox maraqlı və canlı tələbə həyatının olması xarici ölkə vətəndaşlarını bu ali təhsil ocağına cəlb edən elementlərdəndir. Universitetdə bu gün Amerika Birləşmiş Ştatlarından, Qərbi Avropadan, Rusiyadan, Gürcüstandan, Ərəb dövlətlərindən, Türkiyədən, İran İslam Respublikasından, Hindistandan, Çindən, Nigeriyadan, Cənubi Koreyadan və b. ölkələrdən gəlmiş 150-dən artıq xarici tələbə təhsil alır və bu rəqəm sürətlə artmaqdadır.

Xəzər Universitetinin tədris siyasəti və diplomları Avropa və Amerikanın aparıcı universitetləri tərəfindən tanınır.

Hazırda Universitetdə təhsil alan tələbələr 15 faizindən çoxu əcnəbilərdir və bu, Azərbaycanda fəaliyyət göstərən bütün ali məktəblər (istər dövlət, istərsə də özəl) arasında ən yüksək faizdir. Xəzər Universitetində indiyə qədər yüzlərlə xarici ölkə mütəxəssisləri dərslər demiş, mühazirələr oxumuş və buradakı yüksək potensialı və təhsil keyfiyyətini görərək "Xəzər" in xaricdəki təbliğatçılarına çevrilmişlər.

Universitetdə 200-dən çox professor-müəllim heyəti, o cümlədən 40-a yaxın elmlər doktoru, 100-ə yaxın elmlər namizədi çalışır.

Professor-müəllim heyətinin təxminən 10 faizi universitetin öz məzunlarıdır. Professor-müəllim heyətinin əksəriyyəti müxtəlif vaxtlarda müxtəlif proqramlar, qrantlar üzrə dünyanın müxtəlif ali məktəblərində təcrübə keçmiş, öz sahələrində söz və nüfuz sahibi olan ingilisdilli mütəxəssislərdir. Məşhur Fulbright proqramı üzrə Azərbaycandan ABŞ-a gedən ilk 6 müəllimin hamısı "Xəzər" in əməkdaşı olmuşdur. Universitetdə yerli mütəxəssislərlə yanaşı, bir sıra xarici mütəxəssislər də çalışırlar. Hər semestr təxminən 80-100 xarici müəllim bütün semestr boyu Xəzərdə dərslər deyir. Bununla yanaşı qısamüddətli dərslər demək və elmi məruzələr etmək üçün tez-tez (ildə təqribən 80-100 nəfər) xaricdən mütəxəssislər dəvət olunur. Onlar tələbələrə 1 həftəlik, 2 həftəlik və 3 həftəlik intensiv dərslər verməklə kredit təminatımızı və tədris metodologiyasını gücləndirir. Onların rəhbərliyi ilə müəllimlər üçün treninq kursları da təşkil edilir ki, bu da yerli müəllimlərin bilik, bacarıq və təcrübəsinin artırılmasına xidmət edir.

Universitetdə 7 kompüter mərkəzi var və bu mərkəzlərdə ümumilikdə 400-dən çox ən müasir kompüterlər var. Universitetdə təhsil alan təxminən hər 4 tələbəyə 1 kompüter düşür ki, buna da az-az ali məktəblərdə rast gəlmək olar.

Bütün mərkəzlər tələbə və işçilərin tədris və tədqiqat ehtiyaclarına xidmət edir.

Universitetdə bütün müasir standartlara uyğun ləvazimatlarla təchiz olunmuş ixtisaslaşmış tədqiqat və tədris laboratoriyaları da fəaliyyət göstərir. İxtisaslaşmış laboratoriyalar müxtəlif sahələrdə tədris və tədqiqatların aparılmasına xidmət edir.

Universitetdə yeni istifadəyə verilmiş tədris binasının bütövlükdə 5-ci və 6-cı mərtəbəsini əhatə edən və ümumi sahə-

si 1000 kv.m-dən çox olan, dünyanın bir çox ölkələrindən alınmış gətirilmiş, elmin müxtəlif sahələrinə aid ən müasir dərslərlik və monoqrafiyalarla zəngin kitabxana informasiya mərkəzi tələbələrə xidmət edir.

Kitabxana informasiya mərkəzi, Science Direct, Cambridge University Press, Oxford University Press, Bio One, AGORA, Ingenta və s. kimi dünyada ən məşhur olan verilənlər bazalarına müraciəti təmin edir. Universitetin tələbələrinin dünyanın müxtəlif yerlərində nəşr olunan 4450 akademik və 3600-dən çox biznes jurnallarına çıxışı var.

Universitetdə mövcud olan 200.000-dən çox nüsxə kitabdan təxminən 150.000 nüsxəsi 1990-cı ildən sonra nəşr edilmiş kitablardır.

Son bir neçə ildə dünyanın ən yaxşı ali məktəblərinin reyting cədvəlləri ilə yanaşı, universitet kitabxanalarının da siyahısı açıqlanır və bu siyahıda Azərbaycandan yalnız Xəzər Universitetinin kitabxanası yer alır.

Bu təhsil ocağı dünyanın bir çox qabaqcıl ali məktəbləri ilə geniş beynəlxalq əlaqələr qurmağa müyəssər olmuş, xaricdən dəvət edilmiş mütəxəssislərin, eləcə də xaricə göndərilən müəllim və tələbələr sayına görə Azərbaycanın ən qabaqcıl ali məktəblərindəndir.

Xəzər Universiteti beynəlxalq əlaqələrini 3 istiqamətdə həyata keçirir.

- Beynəlxalq layihələr
- Xarici universitetlərlə əlaqələr
- Təşkilat və şirkətlərlə əlaqələr

Xəzər Universiteti çox böyük sayda beynəlxalq əməkdaşlıq layihələrinin iştirakçısıdır. Burada onların bəzilərini sadalamaqla kifayətlənirik. Universitet son 5 ildə 4 TEMPUS layihəsinin iştirakçısı olmuş, hazırda bir sıra yeni TEMPUS layihələrinə qoşulmaq üzərində iş gedir.

Xəzər Universiteti Avropa İttifaqının Erasmus Mundus proqramı çərçivəsində Avropa universitetləri ilə birgə kadr hazırlığı məsələlərini həyata keçirən layihənin icrasına 2007-ci ilin sentyabr ayından başlamışdır. Bu layihə 2014-cü ilə qədər davam edəcək. Layihədə Xəzər Universiteti Fransa, İtaliya, İngiltərə, Belçika, Niderland, Yunanistan, Portuqaliya, Latviya, Bolqarıstan və Gürcüstan universitetləri ilə mübadilə və digər proqramlar üzrə əməkdaşlıq edir. 2007-2011-ci illərdə Avropa universitetlərinə Xəzər Universitetinin 40-a yaxın tələbə və müəllimi göndərilmişdir. Eyni zamanda Xəzər Universiteti vasitəsi ilə proqram üzrə Avropaya bilavasitə bu universitetdə oxumayan və ya çalışmayan 20-dən çox tələbə və müəllimlər də göndərilmişdir.

Xəzər Universiteti dünyanın bir çox ölkələrinin - Böyük Britaniyanın London, Kembridj, Oksford universitetləri və s., ABŞ-ın Harvard, Kolumbiya, Kaliforniya Dövlət Universiteti, Georgia Dövlət Universiteti və s., eləcə də, Fransa, Hollandiya, Türkiyə, Almaniya, Kanada, İtaliya, Rusiya, İran İslam Respublikası, Çin Xalq Respublikası, Cənubi Koreya, İndoneziya, Malayziya, Yaponiya, Macarıstan, Avstraliya, İsveç və başqa ölkələrin məşhur universitetləri ilə geniş əlaqələr yaratmışdır. Göstərilən bu ali məktəblərin əksəriyyəti ilə elmi araşdırmalar, informasiya mübadiləsi və s. əlaqələrlə yanaşı, tələbə və müəllim mübadiləsi proqramları da həyata keçirilir. Belə geniş beynəlxalq əlaqələr nəticəsində bu təhsil müəssisəsinin yüzlərlə tələbəsi öz təhsillərini adı çəkilən universitetlərdə davam etdirmiş və etdirməkdədir. Universitetimizin müəllimlərinin isə, demək olar ki, hamısı bu ali məktəblərdə işləmiş və təcrübə keçmişlər. Universitetlərarası bu mübadilə proqramlarından savayı Xəzər Universitetinin bir sıra müəllimləri və yuxarı kurs

tələbələri, eləcə də magistrant və doktorantları müxtəlif beynəlxalq fondların və proqramların (ACTRA/ACCELS Undergraduate exchange Program, British Chevening Program, German DAAD Program, Muskie Fellowship Program, IREX Contemporary Program, Freedom Support Act Program, British Council Scholarships Program və s.) dəstəyi ilə məşhur xarici universitetlərdə uzun və ya orta müddətli staj keçmiş və ya təhsil almış, bir sıra əməkdaşlarımız bu fondlar və proqramların dəstəyi ilə müxtəlif ölkələrdə konfranslarda, seminarlarda iştirak etmişlər. (Avstriyanın məşhur Salzburg Seminarları misal göstərilə bilər). Bütün bunların nəticəsidir ki, Xəzər Universiteti müəllim-kadr potensialına görə Azərbaycanın ən öndə gedən ali məktəblərindən biridir. Eləcə də bu əməkdaşlıq proqramları çərçivəsində yüzlərlə xarici mütəxəssislər Xəzərdə işə cəlb olunmuşlar, demək olar ki, hər tədris ili burada 15-20 xarici müəllim dərslər deyir.

Xəzər Universiteti beynəlxalq əlaqələr çərçivəsində bir sıra Beynəlxalq Universitetlər Assosiasiyasının və başqa beynəlxalq təşkilatların üzvüdür. Azərbaycanda fəaliyyət göstərən biznes şirkətləri, fondlarla da geniş əlaqələr qurulmuşdur. O cümlədən, Tasic Tempus, Avrasiya, Soros fondu, Amerika Hüquqşünaslar Assosiasiyası, IREX, Carnegie fondu və s. ilə geniş əməkdaşlıq proqramları həyata keçirilir.

Universitet eyni zamanda Azərbaycanda fəaliyyətdə olan xarici nümayəndəliklərlə – səfirliklərlə güclü əlaqələrə malikdir. Müxtəlif səfirlik rəsmilərinin bu təhsil ocağında mühazirələr oxuması adətən hələ çevrilmişdir.

Universitetdə tələbələr oxuması ilə yanaşı öz sosial həyatını mənalı keçirməsi çox mühümdür. Xəzər Universiteti tələbə həyatının təşkili, tələbələrə qeyri-

akademik xidmət sahəsində ciddi nailiyyətləri olan ali məktəbdir. Bu sahədə (Student Support Services) 3 illik Tempus proqramını həyata keçirmiş, avropalı tərəfdaşlarının təcrübəsini öyrənmiş, bir neçə ABŞ universitetlərində tələbə həyatının təşkilini araşdırmış və öz sistemini qurmuşdur. Ümumiyyətlə, Xəzər Universiteti həm tədrisdə, həm tədrisdən kənar da "tələbə mərkəzli sistem" qurmağı məqsəd elan edən və bu yolda xeyli iş görrən ilk ali məktəbdir. Yeni qəbul olunmuş tələbələr adaptasiyası (yönləndirilməsi), tələbələrə yazılı və elektron şəkildə universitetin qaydaları, tələbələrə vəzifə və hüquqları barədə sənədlərlə tanışlığı həyata keçirilir. Qaydalara əsasən öncədən fənlərin tematik planı (Syllabi) tələbələrə təqdim edilir. Maliyyə və bank sistemi, təqaüd imkanları, xaricdə təhsil imkanları rəsmi elan olunur və şəffaf müsabiqə əsasında həyata keçirilir. Tələbələrə zəruri hüquqi və tibbi yardım edilir, psixoloji məsləhət verilir. Beynəlxalq tələbə mərkəzi fəaliyyət göstərir, xarici tələbələrə bütün problemlərinin həll edilməsi, onların Azərbaycan cəmiyyətinə inteqrasiya olunmalarına kömək edir. Xarici və arzu edən azərbaycanlı tələbələr üçün ya-taqxana və ev kirayəsi məsələləri həll edilir.

Tələbələrə mədəni həyatının məzmunlu təşkili tələbənin sosial-məişət həyatını canlandırır, onu maraqlı edir. Xəzər Universiteti Azərbaycanda mədəniyyət və incəsənət dərslərinin mütləq olduğu (ixtisasından asılı olmadan) yeganə ali məktəbdir. Tələbələr geniş seçim edə bilərlər: klassik Azərbaycan və Avropa musiqi mədəniyyəti, muğam və xalq musiqisi, milli və dünya xalqları rəqsləri, vokal və xor, teatr və kino, xalçaçılıq, zərgərlik, milli paltar tikisi, rəsm sənəti və s. dərsləri seçib həyatlarını zənginləşdirir, konsertlər, tamaşalar, sərgilər təşkil edirlər. Tələ-

bələrdən ibarət ansambl və qruplar bir çox xarici ölkələrdə qastrolda gedir, beynəlxalq yarışlarda uğur qazanırlar. Eyni uğurlar idmançılarımız da aiddir.

Universitetdə 285 yerlik «Dünya Konsert salonu» mövcuddur.

Burada universitetin müxtəlif tədbirləri, klassiklərimizin və müasir sənət adamlarımızın həyat və yaradıcılıqlarına həsr olunmuş yaddaqlan elmi toplantılar, görkəmli elm, ədəbiyyat və incəsənət xadimlərinin iştirakı ilə keçirilmiş görüşlər, muğam və klassik musiqi gecələri, eləcə də yerli və beynəlxalq konfranslar və s. tədbirlər keçirilir.

Tələbələrə seçkilərlə orqanı olan tələbə məclisi və bir çox digər tələbə birlikləri universitetin və tələbələrə həyatında fəal iştirak edirlər.

Xəzər Universitetinin nəzdində fəaliyyət göstərən ümumtəhsil Dünya məktəbi Azərbaycanda fəaliyyətə başlayan ilk özəl tam orta məktəblərdən biridir. 1998-ci ildə eksperimental bir sinif kimi fəaliyyətə başlayan Dünya məktəbində bu gün 300-dən çox şagird təhsil alır. 2010/2011-ci tədris ilində məktəbin ilk məzunları oldu. Fərəhli haldır ki, məktəbi bitirənlərin hamısı yüksək ballar toplayaraq ali məktəblərə qəbul olmuşlar.

Dünya məktəbi 2009-cu il yanvarın 16-da beynəlxalq IB məktəbi statusu aldı, Dünya IB School adı ilə Beynəlxalq Bakalavr Təşkilatı-International Baccalaureate Organization - İBO-nun üzvü oldu. Azərbaycanda bu statusu almış cəmi 3 məktəb var.

Xəzər Universiteti nəzdindəki Dünya məktəbi fəaliyyət göstərdiyi 14 il müddətində ən müasir təlim metod və texnologiyalarının tətbiqinə əsaslanıb, dünyanın qabaqcıl təhsil təcrübəsindən bəhrələnmişdir. Dünya məktəbinin təhsil ideologiyası ilə məşğul olan mütəxəssisləri xarici ölkələrdə (ABŞ International Lan-

guage University, Böyük Britaniya Middlesex University və s.) təcrübə mübadiləsi keçmiş, qabaqcıl xarici məktəblərin iş təcrübəsini öyrənmiş və onları öz ölkəmizin təlim tələblərinə uyğun şəkildə təbiiq edirlər. Dünya məktəbinin müəllimləri müntəzəm olaraq xarici mütəxəssislərin iştirakı ilə təşkil edilmiş ixtisas artırma seminarlarında fəal iştirak edirlər. Bununla yanaşı məktəbdə hər dərslərin əvvəlində müəllimlərin pedaqoji qabiliyyətlərinin təkmilləşdirilməsi məqsədilə məktəbdaxili həftəlik kurslar təşkil edilir, məktəbin peşəkar müəllimlərinin qabaqcıl iş təcrübəsi müzakirə edilir və öyrədilir. Kurslarda iştirak edən müəllimlərə sertifikatlar verilir.

Bəşmərtəbəli məktəb binasının müasir texniki vasitələrlə (proyektorlar, elektron lövhələr, kompyuterlər, internet sistemi) təmin olunmuş sinif otaqları, laboratoriyaları, ən müasir kompyuterlə təchiz edilmiş və internet sistemi olan informatika otağı, 2 akt zalı, idman zalı, səhiyyə qaydalarına cavab verən həkim otağı, gigiyenik qaydalara cavab verən yeməxanası vardır.

Müntəzəm olaraq maraqlı uşaq ədəbiyyatı və metodik-pedaqoji ədəbiyyatla zənginləşdirilən məktəb kitabxanası şagirdlərin oxu texnikasının, mədəniyyət və dünyagörüşünün inkişafında, həmçinin müəllimlərin pedaqoji fəaliyyətinin inkişafında, təkmilləşdirilməsində böyük rol oynayır.

Məktəbdə qiymətləndirmə və monitorinq şəbəkəsi yaradılmışdır. Şəbəkənin əsas məqsədi ilboyu müntəzəm olaraq fənlər üzrə şagirdlərin bilik səviyyəsinin yoxlanılmasını təşkil etmək və onun qiymətləndirilməsində obyektivliyi təmin etməkdir. Belə mərkəzləşdirilmiş qiymətləndirmə sistemi imkan verir ki, güclü və zəif hazırlıqlı şagirdlər aşkarlansın və onlara fərdi yanaşma təmin edilsin.

Şagirdlərin həvəsləndirilməsinə xüsusi fikir verilir. Hər bir şagirdin bacarıq və qabiliyyəti üzə çıxarılır, inkişaf etdirilir. İlboyu bilik yarışmaları, fənn olimpiadaları, inşa yazı müsabiqələri, rəsm əsərlərindən, əl işlərindən ibarət sərgilər və s. təşkil edilir. Qaliblər mükafatlandırılır. Dərs ilinin sonunda hər bir şagird öz spesifikasiq bacarıq və qabiliyyəti sayəsində qazandığı uğurlara görə diplomlarla təltif edilir.

Respublikada keçirilən yarışlarda, festivallarda şagirdlər dəfələrlə iştirak edib, diplomlar qazanmışlar. Məktəbdə şagirdlərin və valideynlərin istəyi ilə şahmat, musiqi, rəqs, karate dərsləri fəaliyyət göstərir. Son iki ildə universitetdə bir sıra mühüm tədbirlər həyata keçirilmişdir. Universitetə ABŞ-dan dəvət edilmiş yeni rektor təyin edilmişdir. Xarici mütəxəssislərin və yüksək səviyyəli idarəçilərin işə götürülməsi siyasəti davam edir. Universitetin strateji inkişafına kömək etmək və beynəlxalq təcrübəni gücləndirmək məqsədilə təsisçi tərəfindən Direktorlar və Qəyyımlar Şurası yaradılmışdır.

Proqramlarda da bir sıra bəzi dəyişikliklər aparılmışdır. Bütün bakalavr proqramları İran Təhsil və Texnologiyalar Nazirliyi tərəfindən tanınmışdır. Hazırda magistr və Ph.D proqramlarının da tanınması məsələsi müzakirə edilir.

Avropanın bir sıra tanınmış ali məktəbləri ilə "birgə bakalavr və magistr" proqramları həyata keçirilməyə başlanmışdır. Bu proqramlara əsasən tələbə təhsilinin bir hissəsini Xəzər Universitetində, digər hissəsini həmin ali məktəbdə oxumaqla hər iki ali məktəbin diplomunu almaq hüququ qazanır.

Yaxşı haldır ki, bir sıra ixtisaslar Türkiyə Cümhuriyyəti YÖK (Yüksək Öğretim Kurulu) tərəfindən tanınmışdır

Universitetdə yeni ixtisaslar üzrə də kadr hazırlığına başlanmışdır. Son iki il ərzində universitetdə 6 yeni ixtisas açılmış, bir sıra laboratoriyalar gücləndirilmiş, yüksək səviyyəli yeni elektronika və bio-tibbi mühəndislik laboratoriyası qurulmuşdur. Bu işlər davam edir.

Universitetin maddi-tədris bazası da möhkəmlənir. Yeni, ən müasir texnologiya və avadanlıqlarla təchiz olunmuş 7 mərtəbəli tədris binası istifadəyə verilmişdir. Tədris korpusları, yataqxana, idman kompleksi də daxil olan yeni inşaat üçün yer alınmış, memarlıq işi başa çatmış, inşaat planı üzərində iş gedir.

Həmçinin Xəzər Universiteti nəzdində fəaliyyət göstərən Dünya məktəbi iki illik akkreditasiya prosesi nəticəsində beynəlxalq İBO statusu almışdır. İndi burada ən təcrübəli müəllimlər dərs deyir.

Xəzər Universiteti dünyada ali məktəblərin reytinginin müəyyənəndirilməsi sahəsində nüfuzlu beynəlxalq təşkilatların ("Webometrics", "QS") reyting cədvəllərində Azərbaycan ali məktəbləri arasında həmişə birinci olmuşdur. "Webometrics"-in son reyting cədvəlində də (yanvar, 2012) dünyanın ən yaxşı ali məktəbləri arasında yüksək liqada (ilk üçdə bir) Azərbaycandan yalnız bir ali məktəb – Xəzər Universiteti yer almışdır.

Aşağıda Xəzər Universitetinin fəaliyyəti ilə bağlı bəzi hesabatlardan götürülmüş fikirlər, qısaca da olsa, universitet haqqında rəy vardır. Azərbaycanda Neft sənayesində Texniki Treninqdə distant öyrənmə metodlarının istifadəsi-BP Təlim və Öyrənmə Koordinatoru, David Maggiorinin hesabatından (2005):

Xəzər Universitetinin Los Angelesdə Kaliforniya Unievrstiteti, Georgia Dövlət Universiteti (Atlanta) və Michigan Universiteti (Ann Arbor) ilə əməkdaşlıqları Xəzər Universitetini daxili qiymətləndirmə sistemi də daxil olmaqla Amerikan

akkreditasiya proseduru və indikatorlarını tətbiq etməyə sövq etdi. Bundan başqa universitet Avropa Universitetlər Assosiasiyasının və Mühəndislər və Texnologiya Akkreditasiya Şurasının akreditasiyasını keçmiş Orta Doğu Texniki Universitetinin akkreditasiya təcrübəsini öyrənmişdir. İnkişaf etdirilmiş beynəlxalq əlaqələri Xəzər Universitetini BP Qazma və Tamamlama Mühəndisləri üçün tədris proqramının aparıcı tərəfdaşına çevirmişdir. Bu proqramda üç tərəf -BP Azərbaycan, Heriot Watt Universiteti və Xəzər Universiteti çıxış edir.

Salzburg Seminarı Məşvərətçilər Proqramı hesabatından (25-30 aprel, 2006): Xəzər Universiteti son 15 il ərzində əsaslı uğurlar qazanmış, Azərbaycanda və bütün Cənubi Qafqazda Ali Təhsil İnstitutu modeli kimi çıxış edə bilər. Ölkədə və regionda ali təhsilin vəziyyətini nəzərə alaraq demək olar ki, Xəzər Universiteti Azərbaycanda beynəlxalq standartlara cavab verən yeganə universitetdir. Tempus proqramı çərçivəsində yaradılmış Keyfiyyət Təminatı və Keyfiyyət Nəzarət Mərkəzi müəllimlərin tədris metodikasını, həmçinin qiymətləndirmə informasiyalarının sistematik şəkildə yığılmasını və bunların əsasında müəllimlərin ixtisaslaşdırılmasını və treninqini təmin edir. Artıq qeyd olunduğu kimi, Xəzər Universiteti Biznes aləmi ilə əsaslı və yaradıcı münasibətlər qurmuşdur. Xəzər Universiteti həmçinin müqavilə əsasında tədqiqatların aparılması, idarəetmə sahəsində işçilərin treninqi, qeyri-mənfəət və qeyri-dövlət təşkilatları üçün tədqiqat metodologiyalarının treninqi sahələrində geniş əməkdaşlıq potensialına malik bir universitetdir. Xəzər Universiteti Boloniya Prosesində Azərbaycanda aparıcı rol oynaya-cıq bir universitetdir ki, öz idarəetmə, tədris proqramlarının və təlim proseslərinin texnologiyalarının keyfiyyəti və bey-

nəlxalq standartları uyğun olması və tələbəyə yönəlmiş kredit əsaslı təhsil sistemi ilə fərqlənir.

Azərbaycan-Türkiyə iş adamları birliyi. Azərbaycanda təhsil sektorunun və biznesin qarşılıqlı əlaqələrinin inkişaf perspektivləri. Bakı, 2009. Araşdırmalar göstərdi ki, bəzi istiqamətlərdə həm dövlət, həm özəl məktəblər təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsində təcrübə mübadiləsi və hazır texnologiyaların idxalından başqa (çatmağa çalışan modernləşmə), həmçinin özünəməxsus üsulların və modellərin işlənilib-hazırlanması üçün tədqiqatlar aparılır. Bunu Xəzər Universitetinin nümunəsində də müşahidə etmək olar. Bəyan edildiyi kimi, bu universitet təhsil sahəsində tədqiqatlar aparmaq və özünün fəaliyyətini diversifikasiya etmək istiqamətini başlıca inkişaf amili kimi keçmişdir. Bu məqsədlə Xəzər Universiteti 1992-ci ildə, ABŞ-ın UCLA Universiteti ilə birlikdə ali təhsil müəssisəsinin menecmenti sahəsində layihə həyata keçirməyə başladı. Bu əməkdaşlıq proqramının məhsulu olaraq Təhsil və İnformasiya Araşdırmaları Mərkəzi yaradıldı. Daha sonra Avropa Komissiyasının dəstəyi ilə Təhsildə Keyfiyyətin Qorunması Mərkəzinin əsası qoyuldu. Mərkəz əməkdaşları Azərbaycanın müxtəlif regionlarında müəllimlərin treninq proqramlarını həyata keçirməyə başladılar və beləliklə, universitetdə "İqtisadi və Biznes Araşdırmaları və Təhsili Mərkəzi" yaradıldı.

Xəzər Universitetində təhsilin yüksək səviyyəsi sinanmış dünya təhsil təcrübəsindən və təhsil ənənələrindən, dərslük və elmi nəşrlərdən səmərəli istifadəyə şərait yaradır, tələbə-müəllim mübadilə proqramlarının uğurla həyata keçirilməsinə yol açır, tələbələrə və məzunların təhsillərini dünyanın tanınmış universitetlərində davam etdirməsinə, eləcə də xarici

ölkələrdə çalışmalarına geniş imkan yaradır.

Xəzər Universitetinin geniş beynəlxalq əlaqələri, universitetdə texnologiyaların və innovasiyaların uğurlu tətbiqi təhsil naziri professor Misir Mərdanovun "Azərbaycan təhsili yeni inkişaf mərhələsində" adlı kitabında (Bakı-2009) da öz əksini tapmışdır. Azərbaycanın ilk özəl ali təhsil müəssisəsi olan Xəzər Universiteti beynəlxalq əlaqələrin qurulması, beynəlxalq layihə və proqramlarda iştirak, dünyanın aparıcı universitetləri ilə müəllim və tələbə mübadiləsi, Boloniya Bəyannaməsinin tələblərinə uyğun olaraq Avropa təhsil məkanına inteqrasiya və digər sahələrdə təsirli tədbirlər görməklə kədr hazırlığı sahəsində əsaslı nailiyyətlər əldə etmiş, böyük nüfuz qazanmışdır. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, bu Universitet qrantlar vasitəsilə əlavə maliyyə vəsaitləri cəlb etməklə təhsildə texnologiyaların və innovasiyaların tətbiqi vasitəsilə təhsilin inkişafına zəmin yaratmışdır. Ali məktəblərə tələbə qəbulunun yekunlarına əsasən reyting və abituriyent ərizələrində ali məktəblərin ixtisaslarının birinci yerdə rastgəlmə tezliyi cədvəllərində Xəzər Universiteti dövlət ali təhsil müəssisələri ilə rəqəbat apara bilir.

Xəzər Universiteti tətbiq etdiyi orijinal təhsil modeli, tədris proqramlarının müasirliyi, verdiyi təhsilin keyfiyyəti baxımından Azərbaycanda və onun hüdudlarından çox-çox uzaqlarda hörmət və nüfuz qazanmışdır.

Rəyçi: prof. H. İsaخانlı

И.Исаханлы

Университет Хазар: первый частный вуз в Азербайджане Резюме

В статье отмечается, что Университет Хазар был создан для того, чтобы удовлетворить потребность различных сфер народного хозяйства нашей страны в специалистах с высшим образованием, владеющих английским языком. Система образования в университете основана на принципах привлечения известных отечественных и зарубежных специалистов, широкого использования международного опыта и международных связей, методов современного анализа для внедрения самых передовых моделей образования. Новая модель обучения, используемая в университете, отвечающая требованиям современной академической программы, приобрела авторитет в Азербайджане и за рубежом.

I.İsaxanlı

Khazar University- Azerbaijan's First Private Higher Education Institution Summary

The article notes that Khazar University was created in order to meet the need for English-speaking specialists with higher education in various fields in our country. The university's education system is based on principles of inviting well-known local and foreign specialists to work, broad international relations, development, observation and analysis in order to learn from world-wide experience in education, and a cutting-edge education model. The original training model that the university applies has earned prestige in Azerbaijan and abroad because of its modern academic program and from the perspective of the quality of the education it offers.

Innovasiyalar

İTERAKTİV TƏLİM METODLARININ TƏTBİQİ İMKANLARI

Bilal Həsəni

Azərbaycan Müəllimlər İnstitutunun dosenti,
pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru,
əməkdar müəllim

Açar sözlər: ədəbiyyat dərsləri, təlim metodu, təlim texnologiyası, interaktiv metod, müəllim, şagird.

Ключевые слова: уроки литературы, методы обучения, технология обучения, интерактивный метод, учитель, ученик.

Key words: lessons of literature, teaching methods, educational technology, an interactive method, the teacher, the student.

Müasir mərhələdə tədris prosesində yeni təlim texnologiyalarından istifadə mühüm tələb kimi qarşıya qoyulur. Bu problemın həlli, ilk növbədə texnologiya anlayışının məliyyəti açmağı tələb edir. "Texnologiya" termini pedaqogikada XX əsrin ortalarından işlənməyə başlanmış və ilk dəfə proqramlaşdırılmış təlim sistemə aid edilmişdir.

Tədqiqatçılar arasında təlim texnologiyalarının işlənilməsi və tətbiqi məsələlərində fikir ayrılıqları mövcuddur. Bəzi tədqiqatçılar texnologiya dedikdə təlim-tərbiyə prosesinin metodları, vasitələri, üsulları, şərtləri, təşkili formalarını başa düşürlər. Metodik ədəbiyyatda təlimin interaktiv metodlarına yeni texnologiyaların bir növü kimi yanaşılır. Lakin tədqiqatçılarda bunların arasında müəyyən fərqlərin də olduğu qeyd edilir. Bu zaman belə bir cəhət əsas götürülür ki, metod ilk növbədə, təlimin üsul və vasitələri sistemidir və onun reallaşdırılması fəal yaradıcılıq tələb edir. Texnologiya isə xüsusi vərdislərə, müəyyən standartlara əməl olunmasına, təlim prosesinin dəqiq, sistemli planlaşdırılmasına, bilik və bacarıq-

ların əməkdaşlıq zəminində mənimsənilməsinə, hər bir mərhələdə qiymətləndirilməsinə əsaslanır.

YUNESKO-nun 1970-ci ildə keçirilən konfransında pedaqoji texnologiya didaktik işin səmərəli prinsipləri, təlimdə qarşıya qoyulan məqsədlərin müəllim və şagirdlər tərəfindən daha az qüvvə və vaxt sərf etməklə əldə edilməsinin metod və vasitələri haqqında təlim kimi şərh edilmişdir.

Məktəb islahatının ədəbiyyat təlimi qarşısında vəzifələrin yerinə yetirilməsi üçün yeni təlim texnologiyalarından istifadə etmək zəruridir. Ədəbiyyat dərslərində yeni təlim texnologiyalarının müxtəlif növlərindən istifadə olunur:

1. İnteraktiv təlim metodlarından istifadə;
2. Dərsin fəal formalarından istifadə;
3. Şagirdlərin yaradıcılıq, tədqiqatçılıq bacarıqlarının inkişafını təmin edən üsullara, vasitələrə geniş yer verilməsi;
4. Müəllim-şagird münasibətlərində əməkdaşlıq texnologiyalarının tətbiqi;